אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור. פי' הבועל אבל היא מיבעל ולא מיהרג דקרקע עולם היא[א] כדאמר בבן סורר ומורה (סנהדרין עד:) ובריש כתובות (דף ג:) גמי פריך ולידרוש להו דאונס שרי[ב] ור"י אומר דשפיר גר' מיהרג דהא דמשמע בבן סורר ומורה ובריש כתובות דאונס שרי היינו היכא שהיא קרקע עולם ולא עבדה מעשה אבל לעשות מעשה כגון שאומר לה שתניח הערוה עליה מיהרג ואל תעשה מעשה דמרוצח ילפינן ורוצח לא מיחייב למימסר נפשיה אלא כשאומר לו להרוג בידים אבל אם אומר הנח לזרוק עצמך על המיטה או מיהרג אינו חייב למסור עצמו כדי להציל חבירו דחדרבה איכא למימר מאי חזית דדמיה דחבריה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי[ג] ומיהו לדידיה אם אומרים לו הנח לתקוע אותך בערוה יהרג ואל יעבור דלא מצי למימר לא עבידנא מעשה דכיון שתוקעין אותו ואין קיטוי אלא לדעת כדאמרי' בריש הנח על יבמתו (יבמות נג.) ומה שהוא מתקשה הוי מעשה[ד]:

לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא

לא פליגי. לישנא קמא גרסה לפרש דס"ע קאי אתניי ורבא ולא פליגי דשרי היינו לרבי שמעון דרבי יהודה אסר דהא רבא מוקי פלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון בלא אפשר ולא מיכוין דבאפשר קאמר דמודה רבי שמעון דאסור ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מיכוין לכולי עלמא דשרי אבל כולי עלמא היינו ר' יהודה ור' שמעון ופ"ש דבאיכא דאמרי לא הדר ונקיט אלא מה שמשנה מלשון ראשון ולהכי לא נקט בדאיכא דאמרי אפשר ומיכוין לכ"ע אסור ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה[ד] דבפסיק רישיה מודה רבי שמעון וליכא למימר דאפילו בפסיק רישיה שרי הכא ר' שמעון משום דהכא מיירי בגרירה דכלים דליכא אלא איסורא דרבנן שהוא חופר כלאחר יד כדאמר[ה] בגמרא מדליקין (שבת כט) דהא בשמעתא מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הגהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה ולא אפשר דכולי שמעתא נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול דהא שילשול האומנין בקופות תשיב לא אפשר והא דאמרינן בכתובות (דף ה:) גבי מהו לבעול בתחלה בשבת דקאמר לר' יהודה דאסור משום דבר שאין מתכוון אע"ג דהוי לא אפשר ולא מיכוין ואיך לומר דההיא סוגיא כרבי ירמיה דבמה מדליקין[ו] דאסר לר' יהודה לא אפשר ולא מיכוין אע"ג דאיתותב במאי דאמר קטנים אסורים אפילו לר"ש (איתותב) מ"מ במאי דאסר אפילו בגדולים לר' יהודה לא איתותב: **אביי** ברבי יהודה. נראה דסבר אביי הואיל ואפשר ולא מיכוין אסור ובלא אפשר ולא מיכוין שרי אלמא דאיסור משום דאפשר הוא ומה שהיה בספרים בגמרא מדליקין (שבת כט:) ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה אסור שיכוה הוא דבכולי שמעתא שרי טפי לא אפשר מהיכא דאפשר וגדולים היינו לא אפשר אלא גרס[ה] ד"ה מותר והיינו כלישנא בתרא דהכא דבלא אפשר ולא מיכוין כ"ע ל"פ דשרי: שאני

מינה לא חשבינן ליה כוונה אלא בדאפשר ולא אפשר תליא טעמא הלכך היכא דלא אפשר אע"ג דקא מיכוין לא איכפת ליה לרבי יהודה: ורבא

דמא דידך סומק טפי. מי יודע שיהא דמך מביא ונאה ליולדך יותר מדם מבריך, הלכך אין כאן לומר ומי הכשר לא שיעמוד אם כן כשאמרנו אמרנו אלא במתכוין להעבירה וכגון שיש נשים אחרות לפניו. ואחשוורוש אעפ"י שהיו כמה נשים לא נתכוין באסתר אלא להנאת עצמו, חדא שלא היה יודע מאיזה עם היתה. ועוד הא כתיב ויאהבהו המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות, ואמר רצה לטעום בה טעם בתולה טוהם טעם בעולה טוהם). ורוצח גופיה שלמדה ממנו זה הנערה מניין כי הדין אם יאמר לו אנס לך הרוג לך פלוני ואם לאו אני הורגך, שיהרג ואל יהרגו. ואמרינן

סברא הוא כההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל אמר לי מרי דודאי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך וכו'. מר בר רב אשי הוה שאיף גריקי דערלה. פירוש גרגרים של ערלה לבדתיה דהוה בה אישתא צמירתא, ואמר ליה לרבינא האי אישתא צמירתא סכנה היא ובמקום סכנה שרי. איכא דאמרי הכי אמר ליה מידי דרך הנאתן קא עבידנא, ושלא כדרך הנאתן שרי. איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, כגון שהיה עובר כנגד ע"ז והריח ריח בשמים של ע"ז, אביי אמר מותר רבא אמר אסור. כל היכא דאפשר, כלומר אם יש דרך אחרת ואפשר לו שלא יעבור משם ומתכוין לעבור משם כדי ליהנות מן הריח של ע"ז, כולי עלמא לא פליגי דאסור, אבל אין דרך אחרת כלל, לא קמכוין להנות כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי דאפשר לו שלא יעבור משם וכשעובר משם אינו מתכוין ליהנות, ועלתה זה בתיובתא דרבא. אבל אי לא אפשר ומתכוין קימא לן דאסור כרבא.

ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן גילוי עריות ושפיכות דמים דתניא[ו] ר' אומר [ז]כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה[ח] הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה [ט]נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו [י]אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ונערה המאורסה מרוצח [כ]מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ושפיכות דמים גופיה מנלן סברא הוא [ל]כי ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מרי דוראי אמר לי זיל קטליה לפלני' ואי לא קטלינא לך א"ל ליקטלוך ולא תיקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה אמר ליה [מ]אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור א"ל האי אישתא צמירתא נמי כשעת הסכנה דמיא איכא דאמרי א"ל [נ]מידי דרך הנאה קא עבידנא איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקמיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסור לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי [ס]כי פליגי דאפשר ולא מיכוין ואליבא דר' יהודה דאמר [ע]דבר שאין מתכוין אסור כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אביי כרבי שמעון ורבא אמר עד כאן לא קא א"ר שמעון אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא איכא דאמרי אפשר ולא מיכוין היינו פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון לא אפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין ואליבא דר' שמעון דאזיל בתר כוונה כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין אפשר אסור אביי כרבי יהודה ורבא

וספסל ובמסכת בילה (דף כג:): **דלא אפשר.** כגון שצריך לאותן כלים ואין יכול להגביהן על כתיפו ואביי סבר בקטנים נמי שרי רבי שמעון אע"פ שאפשר להגביהן על כתיפו והכי אמרינן במס' שבת[ו] ולרבא לא שרי ר' שמעון אלא בגדולים: **איכא דאמרי.** מודה רבא היכא דלא קא מיכוין אע"ג שאפשר שרי ר' שמעון דבהכי פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון ובין לאביי ובין לרבא לר' יהודה אסור לרבי שמעון שרי: **כולי עלמא.** אביי ורבא לא פליגי דשרי ואפ' לרבי יהודה: **כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין.** ומיהו אליבא דר' שמעון דאמינא ליה כוונה דמתיר אפי' בדלאפשר הואיל ולא קא מיכוין אלמא אכוונה קפיד היכא דקא מכוין אע"ג דלא אפשר אסור: ה"ג **כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא אין מתכוין אפשר אסור** ולא גרסינן **ולא אפשר שרי.** דהא לא שמעינן ליה דאמר הכי דלא שמעינן ליה הכי היכי פליג רבא לאמיסר: **אביי כר' יהודה.** דקסבר כיון דאסר רבי יהודה בדאפשר אע"ג דלא קא מיכוין שמע שמעון אלא דאפשר ולא אפשר תליא טעמא הלכך היכא דלא אפשר אע"ג דקא מיכוין לא איכפת ליה לרבי יהודה: ורבא

ומסורת הש"ס

א) [מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה יז]: ב) מיי' פ"ט מהל' רוצח הל' ו ז סמג לאוין קסד: ג) מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע י"ד סימן קמ סעיף ח: ד) מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קנה סעיף ג וכיב אלפס כאן ומסקנת ע"ג פ"ב דף שלח:]:

תורה אור השלם

1. וְלַנֶּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

דברים כב כו

גליון הש"ם

גמ' מידי דרך הנאה קעבידנא. עי' בב"ק קא. תוס' ד"ה ולא יצנע. שם כי פליגי דאפשר ולא מיכוין. עי' במקומי הרמב"ן ע"ג ד' יג ע"ל אהא דאמרינן שם דמיתהני מריח ע"ז:

מוסף תוספות

א. כיון דלא עבדא מעשה אינה מצווה למסור את עצמה. תוס' הרא"ש. ב. ואי גר' הכא תהרג ולא תעבור מאי קפריך ולדרוש להו דאונס שרי והא מחויבת למסור את נפשה קודם שתעבור. תוס' שאנץ. ג. כיון שאין הורג בידים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא. תוס' יבמות נג: ד. כגון שיכול לסתום עצמו שלא יריח. תוס' ר"פ. ה. מחלוקת בקטנים אבל בגדולים. תוס' שאנץ.

רבינו חננאל

וגלוי עריות ושפיכות דמים, ע"ז היא אשירה הא דאמרן, עריות ושפיכות דמים מנא לן, כדתניא רבי אומר כתיב אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, וכי מה למדנו לרוצח (מעתה), [מנערה] וכי יש לומר אם יקום איש על רעהו ורצחו נפש אין לו דין מות כמו זו הנערה שכתוב בה אין לנערה חטא מות, אלא הרי זו הנערה באת ללמד לאחרים ונמצאת היא למדה. הוקשה זו הנערה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור, כך נערה המאורסה אם יאמר לה אדם השמעי לי ואם לאו הנני הורגך, תיהרג ואל תשמע לו, ואם תפסה ונתחזק עליה, אין לה חטא מות. [אסתר לא נטמ(נ)א]ה לאחשורוש ברצון. אי נמי לרבא דאמר טעמא דאסתר הנאת עצמו שאני. אם כן כשאמרנו תיהרג ואל תעבור לא אמרנו אלא במתכוין להעבירה וכגון שיש נשים אחרות לפניו. ואחשוורוש אעפ"י שהיו כמה נשים לא נתכוין באסתר אלא להנאת עצמו, חדא שלא היה יודע מאיזה עם היתה. ועוד הא כתיב ויאהבהו המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות, ואמר רצה לטעום בה טעם בתולה טוהם טעם בעולה טוהם). ורוצח גופיה שלמדה ממנו זה הנערה מניין כי הדין אם יאמר לו אנס לך הרוג לך פלוני ואם לאו אני הורגך, שיהרג ואל יהרגו. ואמרינן

לעזי רש"י

מלוי"י [מלויי"ד]. קדחת.

מוסף רש"י

כי כאשר יקום. בנערה המאורסה כתיב (יומא פב.). וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה (שם) וכי מה למדנו מרוצח כאן לפטור את האונס, דקאמר ליה קא אתי לגערה מעל מות כי כאבר יקום אינו, דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה (סנהדרין נג.). הרי זה בא ללמד ונמצא למד. אלא משמע שזה בא ללמד על הנערה ומגלה שנכתב כאן ללמוד הימנה, כלומר ומגלה לף למד, דמשום מילי אחריני ילפי אינתקום ומתייהו ילפי מהדדי (שם). מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו. ניתן רשות למציל להצילה מבעילת זו בנפשו אל טועל זה לזהרנו עד שלא בא עליה, כדכתיב (דברים כב) אין מושיע לה, הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשובה (יומא פב.). מה רוצח יהרג ואל יעבור. אם אמרו לו הרוג תהרוג ואם אמר לו הרוג תהרג ואל יעבור עבירה (שם וכנר"ז סנהדרין עד.). אף נערה המאורסה. אם יאמרו בעל אחרים תהרוג ואל יעבור, אבל היא אינה רוצה לעבור, אבל אם אמר לה אל תעבור ותעבור, מפני נפשו דליכא אלא מדא, אבוד נשמה, והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום זמי בהם, משום דיקרא בעיניו נשמה של ישראל, והכא נמי רוצח יין לשוף שוף אינה אינה אינה נשמה, למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו תביבה לעולמו יותר מנפש תבירו, הלכך דבר המקום לא יתן לרחות (סנהדרין עד.). מרי דוראי. אדון שיני ונכרי הוה (שם) אלעזר בן כפר אתי דר סס (יומא שם) דורא, כפר (קדושין נ:). מאי חזית דמא דידך סומק טפי. מי יודע שיהא דמך מביא ונאה ליולדך יותר מדם מבריך, הלכך אין כאן לומר ומי הכשר לא שיעמוד אם כן כשאמרנו אמרנו אלא במתכוין להעבירה וכגון שיש נשים אחרות לפניו. ואחשוורוש אעפ"י שהיו כמה נשים לא נתכוין באסתר אלא להנאת עצמו, חדא שלא היה יודע מאיזה עם היתה. ועוד הא כתיב ויאהבהו המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות, ואמר רצה לטעום בה טעם בתולה טוהם טעם בעולה טוהם). ורוצח גופיה שלמדה ממנו זה הנערה מניין כי הדין אם יאמר לו אנס לך הרוג לך פלוני ואם לאו אני הורגך, שיהרג ואל יהרגו. ואמרינן

ז) [יומא פב. סנהדרין נג. עד.]. ח) [שם פב.]. ט) [סנהדרין עד. ומגלה ל:]. י) [שם פב. ומגלה ל:]. כ) [שם מולין כח. קיז. ערכין כט:]. ל) [סנהדרין עד. יומא פב.; ד) שבת מג: נ. פא: קנב. בילה כב. יומא לד: כתובות ה: ב"ק קיב. בריפות כ:]. מ) [דברים כב:]. נ) [דף כט:]. ס) [ויומא פב. המילוט תוס' עוקבא. וע"ע תוס' יבמות נג: ד"ה אין אומנין]. ע) [בב' מיה מו: בל"ל]. פ) [שבת כט:].

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ורבא אמר לך עד כאן. לא שמעת ליה לרבי יהודה דלא חזיל בתר כוונה אלא דלא פטר ליה משום אין מתכוין דאסור לבדרי הכל ומשום שאין מיכוין כמתכוין לאומרא לאסור אבל דלא מחיצה ליה כוונה דמשום מכוין כשאין מתכוין לקולא כגון דלא אפשר בשאין מתכוין שרי ומשרי נמי רבי יהודה במתכוין דלא מחיצ כוונה כלל הא לא שמעת ליה: דהיכל גופיהו מאה אמה ואילו חולך למרחוק מאד ברחוב שלפני הר הבית ומתוך שרחוב גדול היה ומתחזיק בני אדם הרבה היה דורש שם מפני החמה שאין לך בית המדרש מחזיקן: **דלא אפשר.** מלדרוש לרבים הלכות החג: **וקא מיכוין.** ליהנות מגל הקודש: **דלכוכו עשוי.** ואין הנאת גילו נאסרה לאין זה דרך הנאתו: **גו.** אלוכה שבעלייה היולדת לצית קרי גו: **באומנין.** כשיש בדק בחומת בית קדשי הקדשים: **יוזנו.** לשון הנאה כמזונות המשביע עצמו ממרחיק גוי המלאכה והנה: **והא הכא דלא אפשר.** שלא ירדו לתקן ואפילו הכי צריך לתת אותן המיצות שלא יוכלו להסתכל אנה ואנה דילמא מיכווני ליהנות ואסור: **קול.** של כלי שיר שהן הקדש: **וריח.** הקטורת: **אין בהן משום מעילה.** דאורייתא הואיל ואין בהם ממש וכיון דמדאורייתא שרו כי לא אפשר כגון הכא אמאי אטרחיתהו רבנן אלא מעלה בעלמא הואי: **העומדים בפנים.** לשמש דלא אפשר מלעמוד שם ואסור להיות מתכוונים: **לאותן העומדים בחוץ.** קאמר אין מעילה הא איסורא איכא אבל לעומדין בפנים אפילו איסורא ליכא: **המפטם את הקטורת.** קטורת זרה שאינה של ציבור: **אם להשלמד בה או למוסרה.** אחר פיטומה לציבור פטור מכרת אבל אם דעתו להצניע לעורכו להריח בה ועשאה בסממנין הכתובים חייב כרת דכתיב (שמות ל) איש אשר יעשה כמוה להריח בה וכרת: **והמריח בה.** בקטורת של ציבור פטור מכרת ומחטאת דלא חייבה תורה אלא מפטם להריח: **אלא שמעו.** שנהנה מן הקודש ומבזיון אשם מעילות: **קול ומראה.** אין בהם ממש ופטור לעולם: **וריח.** יש בו ממש בסממנין לפיכך חייב וקא אמר רבי יהושע פטור לאחר שתעלה תמרתו במקדש קאמר דמשום דנעשית מלוחו ואין אורך גבוה עוד בה יצתה מכלל קדשי ה' ובריחתא במריח בה בביתו שנותן ממנה על הגחלים: **תמרתו.** עמוד עשנו: **תרומת הדשן.** בכל יום היה טוטל אלא מחתה ונותנה אלא המזבח והיא נבלעת במקומה כדכתיב והריח את הדשן וגו' [ויקרא ו] ואסורה בהנאה ומועלין בה כדכתיב ושמו אלא המזבח אלמא טעונה גניזה: **וכגדי דהוה.** מרבעה בגדי לבן שהכן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים לאסורין שוב להשתמש בהן כדכתיב והניחם שם: **הא ניחא לרבנן.** פלוגתייהו במסכת יומא (דף כד.): **כשירין הם לכהן הדיוט.** כל השנה שהן הן הבגדים הראויין לשימוש הדיוט כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט: **עגלת ערופה.** כתיב שם [דברים כא] דמשמע שם תהא קטורתה: **אלא למ"ד מלמדין.** ר' יהודה במסכת שבועות מיתות (סז:): **הכא מיעוטי דמיני.** בהני למימרא דלא תיגמר מייעיהו ושמו לזה ולא לאחר הערופה ולא דבר אחר: **הכניסה לרבקה.** עגלה ערופה. דבקה קופל"ל בלע"ז שקושרין מרבע פרות ביחד: **ודשה.** מבואה עם חברותיה: **כשירה.** שלא נתכוין לכך ולאו עבודה היא: **ואם נתכוין שתיגר ודוש פסולה והכא לא אפשר.** שלא יכניסנה שתיגר ודוש פסולה: **אשר לא עובד בה מכל מקום.** דאע"ג דבעלמא לא מיתסר הכא אסור: הא

שאני היכל דלתוכו עשוי. פ"ה ואין הנאת גילו נאסרת שאין זה דרך הנאתו וא"ת לא כתיב אכילה ואפילו שלא כדרך הנאה יהא אסור וי"ל דמעילה יליפינן מחטאת מחטאת מתרומה ובתרומה כתיב אכילה[א] והא דאסר בפ' כל הבלמים (ע"ז מח:) לישב עשויה והיא דרך הנאה ועוד דגבי ע"ז לא כתיב אכילה[ב] : **והא הכא דלא אפשר** וקמיכוין **ואסור.** ה"מ אגיי לאוקמא כרבי שמעון דאגיא[ג] דרבי יהודה פליגי[ד]:

ותסברא והאמר רבי שמעון בן פזי קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. פ"ה וכיון דמדאורייתא שרי כי לא אפשר אמאי אטרחוה רבנן וקשה לר"י הא בגרירה דליכא איסורא דאורייתא[ד] ופליג רבא ואסר בלא אפשר ומיכוון ומאי קא מוכיח אגיי לרבא וי"ל דה"פ כיון דלא אסירי אלא מדרבנן א"כ כשהוא לצורך כגון לתקן בית קדשי הקדשים סברא הוא דאפילו איסורא דרבנן ליכא:

מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא. תימה דבפרק החליל (סוכה נג. ופס) תניא אשה בורגת חטים לאור של בית השואבה והשמן והפתילה היו של קודש כלתנן התם וגירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה[ה]: **לאותן** העומדים בחוץ. ליכא איסורא אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר הא אמרינן (יומא דף לח:) לא היתה כלה לריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת[ו]: **כתיב הבא** ושמו וכתיב התם הערופה. תימה לר"י אמאי אינטריך תרי מיעוטי בחד סני דלהכי כתביה דלא למילף מייעיהו[ז] וי"ל דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא לא הוה מצי למעוטי אלא מילתא דלא דמי כל כך למיסר אבל מילתא דדמי למיסר לא להכי אינטריך תרוייהו:

הכניסה לרבקה. בתוספתא תני ליה גבי פרה: הא

ורבא אמר לך עד כאן לא קאמר ר' יהודה שאין מתכוין כמתכוין אלא לחומרא אבל מתכוין כשאין מתכוין לקולא לא אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי אמר רבא מנא אמינא לה (דתניא) גלולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים שבהן משלשלין את האומנים בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין ואסור ותסברא והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה אלא מעלה עשו בבית קדשי הקדשים איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא אפשר וקא מיכוין ואסור לא לאותן העומדין בחוץ גופא א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וריח אין בו משום מעילה והא תניא המפטם את הקטורת להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור להריח בה חייב והמריח בה פטור אלא שמעל אלא אמר רב פפא קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש וריח לאחר שתעלה תמרותו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו למימרא דכל היכא דנעשית מצותו אין בו משום מעילה והרי תרומת הדשן דנעשית מצותה ויש בה משום מעילה דכתיב ושמו אצל המזבח שלא יפזר ושמו שלא יהנה משום דהוו תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין תרומת הדשן הא דאמרן בגדי כהונה דכתיב והניחם שם שטעונין גניזה הניחא לרבנן דאמרי מלמד שטעונין גניזה אלא לר' דוסא דפליג עלייהו דאמר אבל ראויין הן לכהן הדיוט ומאי והניחם שם שלא ישתמש בהם ביום כפורים אחר מאי איכא למימר משום דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר תרי מיעוטי כתיבי כתיב ושמו וכתיב הערופה ת"ש הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין וקתני פסולה שאני התם דכתיב אשר לא עובד בה מכל מקום אי הכי אפילו רישא נמי הא

ושמו אצל המזבח, ובבגדי כהונה נמי אחר שנעשה מצוותן [יש בהם מעילה] כדכתיב והניחם שם, לאו משום דטעונין גניזה הוא, וכיון שטעונין גניזה בקודשתן קיימי ומועלין בהן, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין מהן ואליבא דר' דוסא דאמר מאי והניחם שם לאו דטעונין גניזה, הוא מפיק בבדי כהונה ומייתי עגלה ערופה דכתיב וערפו שם את העגלה בנחל. ולמאן דאמר מלמדין מיעט רחמנא (בבגדי כהונה) [בתרומת הדשן] ושמו אצל המזבח, כלומר זה טעון גניזה ולא זולתו, ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה. העגלה הערופה שם תהא העגלה ולא זולתה. הני אין מידי אחרינא לא.

א) [ל"ל דתנן], **ב)** מדות ג:. [ס"ד ס"כ], **ג)** כריתות ו., **ד)** תמורה לד. לקמן מז: [ע"ש] וגי' רש"ל ומסו אלא המזבח שלא יעמלו בה תחיים אלא שיהא טולו אלא המזבח משום דהוי, **ה)** כריתות ו. תולין קח. מעילה יח: זבחים מו. יומא יב: כד. ס., **ו)** [לקמן מה. יומא ס. קדושין כד. לד: לה. מ: מכ: מנ. מח. גיטין עו. מיר לז: ע"ז מד: סנהדרין מה: מז: עב: שבועות כו: זבחים כד. מו. מז. בכורות מט. ערכין יד: תולין קח. כריתות ו. מעילה יח:], **ז)** ב"מ נ., **ח)** [וע' תוס' ע"ז מח: ד"ה לא ישב], **ט)** [מתוספות תולין קיג: ד"ה עוין כו' עוד שם קח: וכן בזבחים מו. הגיהו דבר זה בתמיה אמנם במעילה יח. תולין בשם ה"ר פרן ע"ש וכן ביומא ס. באתיהו בביאור זה],

תורה אור השלם

1. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֵת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
2. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג
3. וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הַחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנָּחַל: דברים כא ו
4. וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' דפליג עלייהו ואמר אבל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שאני. הבא חבא מתרומה. עי' שלמת אריה סי' עו ופתוס' (ר"פ כל הבלמים ד"ס יומתו) [ר"פ כל הזבחים דף ט. ד"ה אחת בריבוי יומתו טוען]:

מוסף רש"י

קול. הנהנה מקול הכנורות ונבלים של כלי שרת, ומראה. הנהנה ממראה יפה של היכל, וריח. הקטרת (כריתות ו.). **הואיל ונעשית מצותו.** אין מועילין בו כיון דלית ביה צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה' ומעילה כתיב (ויקרא ה) וחטאה בשגגה מקדשי ה' (יומא כ.). **והרי תרומת הדשן.** כל דקר תוסס מדשן המזבח אלא מתחה ונותנו בלדי המזבח ונבלעת שם במקומה, דכתיב והריח את הדשן אשר תאכל האש המזבח, אלמא שטעון שימה וגניזה, אלמא אסור בהנאה. **ובגדי כהונה.** מרבעה בגדי לבן שהכן גדול נכנס בהן לפני ולפנים ביום הכפורים וטעונין גניזה עולמית ואין הדיוט עובד בהן כל השנה ולא כ"ג ביום כפורים אחר, דכתיב ופשט את בגדי הבד הכתוב אחד ונגמור כולהו מעיר (קדושין כד.) מהכא מתביא לאיתן ולא ילפא מתכייא שמע מינה דוקא הני קאמר (פסחים מה.). **והניחם שם.** גבי בגדי יום הכפורים כתיב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם (יומא יב.): **ראוין הן לכהן הדיוט.** כל השנה, שהכן הדיוט משמש בהן כתרגמה כלים (חולין שם). **ועגלה ערופה.** אע"פ שנעשית מצותה אסורה בהנאה, דכתיב וערפו שם, שם תהא קבורתה (שם). **הכניסה לרבקה ודשה.** בעגלה ערופה קא, רבקה קופל"ה בלע"ז, שמדבקים שלא בהמות או מרבעה בצוותיהן זו אצל זו ודשים הדישה (ב"מ ל.). **כשירה.** הואיל ולא נתכוין שתדוש (שם). **בשביל שתינק ותדוש.** שהיתה אמה דשה והכניס את הבן לשם שתינק ואף נתכוין שתדוש (שם).

א) מיי' פי"ד מהל' מתנות לעניים הל' יג [כב לגלפס כתן וכע"ז פ"ב ד' שלח:]:
לח ב מיי' פ"ט מהלכות מעילה הלכה ה:
לט ג מיי' פ"ז מהלכות בית המקדש הל' כג:
מ ד מיי' פ"ס מהלכות מעילה הל' יז סמג עשין רי:
מא ה מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הל' י:
מב ו שם הלכה טו:
מג ז מיי' פ"ס מהלכות מעילה הלכה טח:
מד ח מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה טו [וכפ"ב מהל' מעילה הל' יח]:
מה ט מיי' פ"ס מהל' כלי המקדש הל' ה:
מו י מיי' פ"ס מהלכות פרה אדומה הלכה ז:

לעזי רש"י

קופל"א. צמד.

מוסף תוספות

א. והרי כמו שכתוב במעילה אכילה. תוס' ר"פ. ב. ואפי' שלא כדרך הנאה אסור. תוס' שאלת. ג. אלא דבעי לתרוצה אליבא דר"ע. מ' מרי"ן. ד. לפי שהוא חופר כלאחר יד. שם. ה. אלמא דאפי' איסורא ליכא. תוס' הרא"ש. ו. [ר]אותם הוא. שם.

רבינו חננאל

דסמיך אביי אהא דרבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב ודורש כל היום כולו בצלו של היכל. ודחי רבא שאני התם דהיכל דלתוכו הוא עשוי, ואין קדושה בצלו. רבא אמר מהא דתנן במדות לולין היו פתוחין בעליות קדשי קדשים שבהן היו משלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים, ש"מ דהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אסור. ודחי אביי מעלה עשו דהא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. איכא דאמרי רבא הוה מסתייע מזה דהוה דאיק אין בהן משום מעילה הא איסורא איכא, מאי לאו באותם העומדים בפנים דלא אפשר, וכיון דמכווני אסיר. ודחינן לא לאותן העומדים בחוץ דאפשר שלא יעמדו ולפיכך מעילה ליכא איסורא איכא. ואיני דריח אין בו מעילה, והתנינן המפטם את הקטורת להתלמד בה, למוסרה לצבור פטור. להריח בה חייב, המריח פטור אלא שמעל. ושנינן האי דתני ריח אין בו מעילה, לאחר שתעלה תמרתו היא שנייה, מאי טעמא דהא אתעבידא מצוותה, והא דתני המריח פטור אלא שמעל בדלא איתעבידא מצוותה. איני והרי תרומת הדשן דאתעבידא מצותה ומועלין בה. ושנינן משום דכתיב בתרומת הדשן

הא לא דמיא אלא להא שכן עליה עוף. מייתי לה משום דרב פפא אמר מילתיה עלה לפי שהיא משנה:

עלה עליה זכר פסולה. וא"ת אמאי פסולה הא ולאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם נאמר כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מ"ש מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדשתה שאין מרויח כלום בדשתה דבלאו הכי נידושה התבואה[א] וה"ר יהודה פירש דסתם פרה בחורה היא[ב] ומסתמא אין אדם רולה להטריחה וא"ת והא דתנן[ג] פרה מעוברת ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין והכא אמר עלה עליה זכר פסולה וי"ל דהכא כחכמים דפוסלין הכ"ל ר' יהודה פליג ואמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מעלמא כשירה אי נמי הא דאמר הכא פסולה היינו כשרואה בשעת עלייה וניחא ליה כדאמר גבי הכשר (כפ"ק דחולין[ד]) (דף יג.) עוהרו הטל עליהן ושמח הרי זה בכי יותן נגבו אין בכי יותן דבעינן יותן דומיא דיתן אף על פי שאם היה יודע בעוד הטל עליהן היה שמח והא דאמרינן בפרק עגלה ערופה (סוטה מו.) עול פוסל בין בשעת עבודה ובין אבל בשעת עבודה אבל דברים אינן פוסלין אלא בשעת עבודה מה שהזכר משמש בה חשוב עבודה:

מגוד. פירש ר"ת כמו נגוד ליה גליונא[ה] (עירובין ד' לד.):

חדש יותן. קסבר יש שבח עליה בפת וה"נ יש שבח עליה בתבור וזה וזה גורם אסור ויש שבח עליה בפת היינו העליה שהן גורמים אפיה הפת כשאבוקה כנגדו ורבנן סברי אין שבח עליה בפת אף על פי שהאבוקה כנגדו דשלהבת אינה באה מן העליה אלא מחמת משהו הנשרף וא"כ היא כמו גחלת דאין האיסור בעין וכן פירש"י הקשה ה"ר אהרן[ו] לרבי הא דאמר (תרומות פ"ב מ"ב) המבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בשבת ואמאי נימא יש שבח מוקצה בפת דגחלים מוקצין הן ואומר ר"י דלא שייך אלא באיסורי הנאה דווקא[ז] וכן פי' הקונטרס בפרק בתרא דע"ז (דף סו: ושם) גבי תנור שהסיקו בכמון של תרומה:

בישלה על גבי גחלים. בישלה דווקא בדיעבד אף על גב דכל הנשרפין אפרן מותר[ח] אפילו לכתחלה יש לחלק בין אפרן לגחלים:

בין חדש בין ישן יוצן. דזה וזה גורם מותר אף על גב דזה וזה (ע"ז ממ:) דאמר רבי יוסי אין נוטעין אגוז של עולה ומודה ר' יוסי שאם נטע שהוא מותר וחשיב ליה זה וזה גורם דהכא הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותן יפסיד התנור:

בין חדש ובין ישן יוצן. ואף על גב דזה וזה גורם מותר מ"מ יש כיון דסגי ליה בגיעון ולא מפסיד מידי אלא איסור הנאה לחודה[ט] לכך צריך גיעון:

הא לא דמיא אלא להא שכן עליה עוף. בשירה עלה עליה זכר פסולה מ"ט אמר רב פפא אי כתיב עבד עד דעביד בה איהו אי כתיב עובד וקרינן עובד אפילו ממילא נמי השתא דכתיב עבד וקרינן עובד עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה ת"ש [ג]אבידה לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכו בין לצורכו שאני התם דקלי לה אי משום עינא בישא אי משום גנבי ת"ש [ג]מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין לאחוריהם במקל והא הכא דאפשר למעבד כצנועין וכי לא מכוין שרי תיובתא למאן דמתני לישנא קמא דרבא תיובתא: ולא יסיק בו וכו': [ד]ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר [ה]הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת [ו]בישלה על גבי גחלים דברי הכל מותר והא תניא [ז]בין חדש ובין ישן יוצן לא קשיא הא רבי והא רבנן אימור דשמעת ליה לרבי [ח]משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעת ליה אלא לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן הי רבי אליעזר אילימא רבי אליעזר דשאור [ט]דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה ואין בזה כדי להחמיץ ואין בזה כדי להחמיץ ונצטרפו וחמצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא וחכמים אומרים בין שנפל איסור [י]לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף לעולם אינו אוסר

עד

הא לא דמיא אלא להא שכן עליה עוף. דבפרה אדומה קאי אפרה ונמ על גבה אע"ג דכתיב[ו] לא עלה עליה עול דמשמע עליה אפילו עלייה בעלמא ואי משום דכתיב עול הא מרבינן ביה אאר עבודות במסכת סוטה (דף מו.) אפ"ה בהא עלייה כשרה דלא ניחא ליה והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה: **עלה עליה זכר פסולה.** דניחא ליה והוא הדין לתינוק ותידוש: **עובד.** משמע ממילא עבד משמע בידים ואף על גב דהאי בעגלה כתיב תרווייהו ילפינן מהדדי בגזרה שוה דעול עול במסכת סוטה (דף מו.): **לא ישטחנה.** במולא בגד אבודה קאי: **מגוד.** קבילי"ת: **לצורכו.** כדי שלא יאכלנו עם: **נזדמנו לו אורחין וכו'.** אלמא אף על גב דלצורכה הוא והיינו לא אפשר דוחיל ומתכוין להתכבד בשל חבירו באורחין חשיב ליה גזל ואסיר: ומשני לאו משום כוונה הוא אלא משום דבשמיתה זו קלי לה כלומר מאבדה בידים אי משום עינא בישא אי משום גנבי אורחין גנבי עינהו וגנבי לה: **מוכרין כדרכן.** מעוטפין בכסות כלאים דאין מתכוין להנאת לבישה: **והצנועים.** פרושים שמתרחקין מן הטיעור ומן הדומה לו: **לישנא קמא דרבא.** אפשר ולא מתכוין אסור אפילו לרבי שמעון דא"כ הא מני: יש שטועין שמקשין על משנה זו אותה שאינו בגד שאבד בו כלאים לא יתכבנו לנכרי [נדה פא.]: אלמא כלאים אסור למכור וטעות בידם דהתם אבד דוקא שמא יחזור נכרי ויתכבנו לישראל ולא יביר שיש בו כלאים וילבשנו אבל כלאים הניכר מותר בכל הנאות מכירה: **בקליפי ערלה.** קליפי אגוזים ורמונים שאף הם בכלל פרי ואסורין משום ערלה וכן קשין של כלאי הכרם הכל אסור דבכלאים לא כתיב פרי: **חדש יותן.** שהרי על ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו: **ישן.** שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו פת: **יוצן.** אלא יאפה בו פת בהיסק זה: **אפה בו פת.** בהיסק זה. לקמן [כז.] מוקי לה כשאבוקה כנגדו אבל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק האור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין: **רבי אומר אפה אסורה.** דיש שבח עלי איסור בפת: **וחכמים אומרים אפה מותרת.** דהא[ח] אבודי אין שבח עליה בפת ממש והוא הדין דלית להו נמי חדש יותן אלא יוצן והכי אמרי' בשמעתין: **בישלה על גבי גחלים דברי הכל.** אפה מותרת ואפילו לרבי דאיתהני פת מאיסור בכר אלה ובטל וגחלים אינטריכא ליה דלא תימא אכתי איסורא בעיניה וכל שכן בתנור גרוף ואין אבוקה כנגדו: **הא רבי.** דקתני חדש יותן רבי היא דאמר הפת אסורה משום דגמרה באיסור והוא הדין לתנור חדש שנגמר נמי ע"י האיסור: **אימור דשמעת ליה לרבי דיש שבח עליה בפת.** כי שמעת ליה דפליג רבי אדרבנן ביש שבח עליה בפת לאודא הוא דשמעת ליה דרבנן הוו מקילי טפי ושרו אפי' פת לאכול דאמרי אין שבח עליה בה אלא שבח היסק ואיסור [ח] שבח כבר כלה הוא ורבי סבר שואיל ואבוקה כנגדו יש שבח עליה ואיסור גמור בה וגבי תנור אבודי אין שבח עליה בפת

לא שנו. דאחר אחרון אני בא ואם נפל היתר בסוף מותר אלא שקדם את האיסור וסילקו מכיון שנפל בו היתר מיד דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו ואע"ג דהועיל בה קצת שיכול זה האחרון לגמור חימוץ על ידו אעפ"כ כבר בטל לו ושוב אין מחזר ועיעור בו אבל לא קדם וסילק וגמר על ידי שניהם ואינו יכול לבטל אסור אלמא זה וזה גורם אסור: **דאחר אחרון אני בא.** וטעמא משום דאזל בתר גמר מעשה גמרו בהיתר מותר ואפי' לא קדם וסילק דאיכא זה וזה גורם גמרו באיסור אסור (ואפילו קדם וסילק את האיסור): **אבל בנם אחת.** אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור הכי נמי דשרי דזה וזה גורם מותר: **הימנה.** מן המשיכה: **יוליך הנאה ליס המלח.** דמי עליה. מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה ליס המלח מודה הוא לת"ק בין אחדש יותן בין אישן יותן בין באיסור פת אלמא כיון דקתני חדש יותן אית ליה זה וזה גורם אסור והא דתניא לעיל [כו:] חדש יותן רבנן היא דפליגי עליה דר' ואמרי הפת מותרת משום דלא חשיבא להו הנאת היסק ואפילו בגורם אחד לבדו משום דליתיה לאיסורא בעייה וכל שכן בתנור שאינו נאכל הוא בעצמו ואין הנאתו בגורם אחד לבדו אלא בשני גורמים שלו ושל היתר. ואם תאמר לרבנן יותן למה לי הא שרו לפת האפויה בהיסק איסור הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא קא שרו לאפות בהיסק איסור ולקמן[ד] פריך עליס לאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאוריתא. והוא הדין דמלי לאוקמא להא דחדש יותן דלעיל כתנא קמא דר' אליעזר אלא משום דלא ידעינן מנו ונימא ליה למינקט ר' אליעזר והוא ומחלוקתו קאמר: **א"כ.** דפרכת דילמא שאני ליה אמאן תרמייה להא דתניא לעיל גבי עלה יותן [כו:] על כרחיך כיון דלא משכחת תנא דאמר זה וזה גורם אסור אלא רבי אליעזר ומחלוקתו במסכת ע"ז [מט:] וחזינא סתמא דתני בשאר איסורי נמי הכי רבי אליעזר קאמר לה ולא שני ליה: **אמר אביי אם אמלי נומר.** בריתא מפורשת הכי דכי היכי דאסר רבי בפת הכי נמי אסר בתנור ואע"פ שאין עצמו נאכל דאית ליה זה וזה גורם אסור וריש דבריתא דלעיל דערלה רבי קאמר לה כולה: **היינו ר' אליעזר.** בגימטת וליכא למיבעי מידי: **ואם אמלי נומר.** דסבירא ליה זה וזה גורם אסור ומתני' וריש דהכא לאו רבי הוא אלא רבי אליעזר הוא והתם בפת הוא דאסר רבי משום דיש שבח עצים בגופה ומאלא כשאוכלה גופו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש ולינו שרי: **הני קערות וכוסות וצלוחיות.** של חרס שנרפן בעצי איסור: **אפילו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש ולינו שרי.** הני קערות וכוסות וצלוחיות אסירי אפילו לרבי דהא דבעלמא בתנור וקדירה אסור אלא דאחר אחרון אינו נהנה מהן עד שיבא גורם שני והוא של היתר: **קדירה.** שנרפה כשהיא חדשה בעצי איסור: **דהא מקבלה טיבולה.** ואיכא הנאת תשמישי שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל בתנור אין נותנין בו פת אלא לאחר הסיקה של גורם היתר: **אפילו הני.** לה להא בריתא דלעיל ואיכא אתנייה: **ולי נעים אימא.** שמואל נמי הכי אתנייה ואית ליה דר' אסר ורבנן שרו ואיהו הפך לה כדי שלא יבאו בני אדם אחרי רבים להתיר דבעלמא במחלוקות אחרות שנחלקו רבים על רבי סבירא ליה לשמואל דאע"ג דהלכה כרבי מחבירו במקום יחיד אין הלכה כמותו מחבריו כלומר במקום רבים ובהא סבירא ליה דהלכה כמותו ואע"ג דרבים פליגי עליה: **אפכה ואתנייה.** אפכנה ואשנינה כי היכי דתיקו הא מילתא דאיסורא בשם רבנן ויעשו בני אדם כמותן שהכל הולכין אחרי רבים שאם אני אומר הלכה כרבי שהוא יחיד לא יאמינו לי: **גחלים עוממות.** כבויות כדכתיב (יחזקאל לא) ארזים לא עממוהו ומתרגמינן דהא[ה] עמית: **לוחשות.** גחלים בוערות נראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו: **אסורין.** לרבי: **נגדו.** כנגד הפת מבעיר העצים בפי התנור: עצים

עד שיהא בו כדי להחמיץ. פי' באיסור[א] דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרשב"ם דשרי דהא בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף סח.) תניא שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה וזה כדי להחמיץ וזה כדי להחמיץ וחימצו אסור ור' שמעון מתיר והשתא הוי ר' שמעון כרבנן[ו] דהכא והא דתנן בסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) אין מחמץ אחר מחמץ [אוסר] אלא לפי משבון שבה שאם נפל שאור של תרומה בעיסה וחימצה וחזרה ונפלה לעיסה אחרת גדולה מזאת אם יש בשאור כדי להחמיץ השניה אסורה אע"פ שנתחמצה על ידי שאור של איסור ועל ידי עיסה ראשונה שהיה של היתר ומוקמינן לה התם כרבנן דהכא אור"י מלי למימר דהתם מיירי כגון שאין בעיסה כדי להחמיץ ובשאור של תרומה יש כדי להחמיץ[ב]: **נתערבו באחרות.** אור"ת אלא גרסי' ואחרות באחרות[ג] דבסדר המשנה לא גרס ליה לא במסכת ע"ז ולא בסדר זרעים[ד]: **וכן** היה רבי אליעזר אוסר בכל **איסורין שבתורה.** השתא משמע דבכל מקום אית ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור ותימה לרשב"ם דמיקשי מהכא לרב הונא בר חיננא דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף ג: וסס) כל האסורין לגבי מזבח ולזותיהן מותרין ותניא עלה ר"א אוסר וקאמר רב הונא בר חיננא מחלוקת כשעיבדו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיבדו ד"ה מותרין אלמא לרבי אליעזר זה וזה גורם מותר[ו]: **ובהא אפילו מחבירו.** וטעמא דרבי משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם דשמואל פסיק בהליה בפרק כל הצלמים (ע"ז מט.) הלכה כר' יוסי דזה וזה גורם מותר:

מכלל

עד שיהא בו כדי להחמיץ ואמר אביי לא שנו שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור אלמא[ו] **זה וזה גורם אסור וממאי דטעמא דר' אליעזר כאביי דילמא טעמא דר' אליעזר משום דאחר אחרון אני בא לא שנא קדם וסילק את האיסור לא שנא לא קדם וסילק את האיסור אבל בבת אחת ה"נ דשרי אלא ר' אליעזר דעצי אשירה**[ז] **דתנן נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורין בהנאה נתערבה באחרות ואחרות באחרות כולן אסורין בהנאה רבי אליעזר אומר** [א]**יוליך הנאה לים המלח**[ב] **(אמר) לו אין פדיון לע"ז אימור דשמעת ליה לר' אליעזר בע"ז דחמיר איסורה בשאר איסורין שבתורה מי שמעת ליה אלא אם כן אמאן תרמייה ועוד הא תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה אמר אביי אם תמצא לומר זה וזה גורם אסור רבי היינו ר' אליעזר ואם תמצי לומר זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא** [ג]**הני קערות וכוסות וצלוחיות אסירי כי פליגי בתנור וקדירה למ"ד זה וזה גורם אסור אסור למאן דאמר**[ד] **זה וזה גורם מותר שרי איכא דאמרי אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר** [ג]**קדירה אסורה דהא קבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתירא א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת מותרת וחכמים אומרים הפת אסורה והתניא איפכא שמואל איפכא תני ואב"א בעלמא קסבר שמואל**[ה] **הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו ובהא אפי' מחבירו וסבר אתנייה איפכא כי היכי דניקום רבנן לאיסורא: בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת:** [ו]**(אמר) רב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אשי א"ר יוחנן חד אמר לא שנו אלא גחלים עוממות אבל גחלים לוחשות אסורין וחד אמר** [ז]**אפילו גחלים לוחשות נמי מותרין בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שבח עצים בפת אלא למ"ד אפילו לוחשות מותרות פת דאסר דיש שבח עצים בפת לרבי היכי משכחת ליה א"ר פפא כשאבוקה כנגדו**

מכלל

נג א מי' פ"ז מהל' ע"ז הל' יג טוש"ע יי"ד סי' קמב סעיף ד:
נד ב מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כג טוש"ע שם סעיף ה:
נה ג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ו ז:

רבינו חננאל (המשך)

סלקו לא שנא. לפיכך שנה אחר אחרון אני בא, אבל הכא שנתערבו שבח עצים ושבח תנור ובבת אחת הן באין על הפת דברי הכל שרי. **אלא הא ר' אליעזר** דתנן בע"ז פ"ג. נטל הימנה מן האשרה עצים והסיק בהן התנור כו', עד ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח כו'. פירוש כשיעור שכר אפיית הפת יפדה הפת ויוליך דמיה לים המלח ושאר דמי הפת מותר בהנאה. מיהת הפת אסורה ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור. דדחינן שאני התם משום חומרא דע"ז. **אם כן הערלה וכלאי** הכרם לאיזה איסור נדמה אותם, ועוד תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה. **אליבא** דמאן דאמר דלרבי זה וזה גורם מותר, והכא בפת אמאי אסר, משום דיש שבח עצים בפת סבירא ליה, ומש"ה קתני הפת אסורה. קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות שנתבשלו בעצים של איסור דברי הכל אסורות, דחד גורם הוא. בתנור וקדרה פליגי, כי התנור אינו אופה אלא (אם) [עם] הדלקת העצים, וכן הקדרה אינה מבשלת אלא בעצים, שנמצאו התנור והקדרה איסור, והעצים שמדליקין בהן בתוך התנור ותחת הקדרה של היתר, והרי שניהם גורמין לאפיית הפת ולבישול. מאן דאמר זה וזה גורם מותר גם אלו מותרות, ומאן דאמר אסור גם אלו אסורות. **איכא** דאמרי בקדרה דברי הכל אסור, מאי טעמא דהא קדים ועייל בישולא ומקבל הקדרה מקמי דניתי כח עצים. **שמואל** הוה מהפיך דברי רבי לרבנן ואומר וחכמים אומרים הפת אסורה, וגם הברייתא דתניא וחכמים אומרים הפת מותרת הוה מהפיך לה ותאני וחכמים אומרים הפת אסורה, כי היכי דתיקום דרבנן לאיסורא וקיימא לן הכי. **בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת.** יש מי שאומר לא שנו אלא גחלים עוממות קרובות לכבוי מלשון ארזים לא עממוהו, וכמוהו איכה יזעם זהב, דהא קלי ליה איסורא, אבל גחלים לוחשות הפת אסורה. ויש מי שאומר אפילו לוחשות הפת מותרת. ומקשינן אי הכי לרבי דקסבר יש שבח עצים בפת היכי משכחת לה. ושנינן בשאבוקה כנגדה, ומכח האבוקה נאפת.

מוסף רש"י

ואמר אביי לא שנו. דאחר כ"ח אם אחרון מוליך שמותר (ע"ז מס. עב:). **אלא שקדם וסילק את האיסור.** קודם נפילתו של זה, שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור לאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מצומצמת על ידי אחר אם לא בכדי לאסון, ואפילו הכי כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה חט גורם וכיטל שני את הראשון (שם מס.) ולא נאסר השיעור אפילו על ידי ציוף (שם עב:). **אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור.** מצטרף היתר לאיסור להשלים את השיעור (שם) שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור זה חט וזה גורם אסור ולרבנן זה חט גורם מותר (שם מס.). **משום דאחר אחרון אני בא.** דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר, אבל היכא דנפלו בכם אחת לעולם קאמר לך זה חט גורם מותר ס"ל (שם).

מוסף תוספות

א. גרידא. תוס' הרא"ש. ב. כגון שיש יותר בשאור של תרומה ממה שיש בעיסה ראשונה של חולין. תוס' שאנ"ן. ג. משום דהוי ספק ספיקא. מי' הר"ן.

רבינו חננאל

בא, וחכמים אומרים בין שנפל בתחלה בין שנפל בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בשאור של תרומה כדי לחמץ. ואמר אביי **לא שנו** שאם יהיה האחרון שאור של חולין שהעיסה מותרת, אלא שקדם וסלק את האיסור קודם שהחמיץ. אבל לא קדם וסלק את האיסור אע"ג שהאחרון חולין אסור, ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור. ודחינן וממאי דכדאביי היא דילמא טעמא דר' אליעזר משום דסבר הכל אחר גמרו, אי גמר באיסור אסור, אי גמר בהיתר מותר, בין סלקו בין לא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות